

Nefndasvið Alþingis
Efnahags-og viðskiptanefnd

Reykjavík 8. nóvember 2019

Efni : Umsögn um frumvarp

Creditinfo Lánstrausti hf. hefur borist til umsagnar frumvarp til laga um breytingu á lögum um neytendalán, nr. 33/2013, með síðari breytingum (efling neytendaverndar o.fl.), 223. mál.

Tilfni lagasetningarinnar er endurskoðun á starfsumhverfi smálánafyrirtækja og eins og fram kemur í greinargerð er markmið frumvarpsins að efla neytendavernd á fjármálamarkaði. Við gerð frumvarpsins er horft til hluta þeirra tillagna sem fram komu í skýrslu starfshóps sem skipaður var af ferðamála-, iðnaðar- og nýsköpunarráðherra um starfsumhverfi smálánafyrirtækja á Íslandi.

Eins og fram kemur í greinargerð með frumvarpinu hefur skuldavandi tengdur starfsemi smálánafyrirtækja orðið tilfni nokkurrar umræðu á Alþingi og í fjölmiðlum. Hagsmunaaðilar og effirlitsaðilar á neytendamarkaði hafi lýst yfir miklum áhyggjum af starfsemi smálánafyrirtækja enda er kostnaður þeirra hár, lánin markaðssett gagnvart ungu fólki, þeim sem höllum fæti standa og þeim sem hafa lífið á milli handanna.

Í umsögn Umboðsmanns skuldara við áformum um þá fyrirhuguðu lagasetningu sem hér um ræðir segir m.a. að meiri hluti þeirra sem leituðu til embættisins á árinu 2018 vegna greiðsluferfiðleika væru með smálán. Umboðsmaður benti á í umsögn sinni að fyrir lægi að það væri viðkvæmur hópur sem tæki þessa tegund lána og að það væri áberandi hvað ungu fólki fjölgaði í þessum hóp.

Creditinfo fagnar því að skýrt verði kveðið á um aðgerðir gegn lánastarfsemi sem brýtur gegn ákvæðum laga um hámarkskostnað við lántöku. Ákvæði frumvarpsins þess efnis svo og önnur ákvæði þess styðja vissulega við þau markmið að efla neytendavernd á fjármálamarkaði.

Þegar hins vegar er horft er til áforma um lagasetningu þessa dags. 11. júní 2019 er það skýrt markmið hennar að koma í veg fyrir veitingu ólögmeðra smálána sem bera of háan heildarlántöku kostnað en jafnframt að fækka þeim lántakendum sem lenda í vanskilum með slík lán.

Creditinfo bendir á að í engu er tekið á því í frumvarpinu hvernig ná eigi fram þeim markmiðum að fækka lántakendum sem lenda í vanskilum eða hvernig eigi að vanda frekar til lánveitingarinnar sjálfrar. Þrátt fyrir greinargóðar og efnismiklar tillögur sem fram koma í skýrslu framangreinds starfshóps og umsagnir hagsmunaaðila sem lúta að nauðsyn þess að lánveitendum verði veitt betra aðgengi að upplýsingum um lántakendur gerir frumvarpið ekki ráð fyrir neinum breytingum sem styðja við þessa augljósu þörf. Það er mat Creditinfo að frumvarpið gangi ekki nógu lagt til að ná fram

þeim markmiðum sem nauðsynleg eru til að bregðast við þeim vanda sem leysa á með frumvarpinu. Áreiðanlegar upplýsingar sem lánveitendur geta aflað með auðveldum og sjálfvirkum hætti eru grunnforsenda þess að þeir geti fullnæggt skyldu sinni til að lánshæfismeta einstaklinga áður en gerður er samningur um neytendalán, sem aftur er til þess fallið að fyrirbyggja yfirsuldsetningu einstaklinga.

Eins og fram kemur í skýrslu starfshóps um starfsumhverfi smálánafyrirtækja og tillögur til úrbóta hefur skylda lánveitanda til að framkvæma lánshæfis- og/eða greiðslumat það að markmiði að koma í veg fyrir óábyrgar lánveitingar, þ.e. koma í veg fyrir að lán séu veitt til neytenda sem hafa ekki fjárhagslega burði til að standa í skilum og koma þannig í veg fyrir að þeir lendi í fjárhagserfiðleikum.

Samkvæmt lögum nr. 33/2013 um neytendalán eru lagðar skyldur á lánveitendur sem m.a. hafa það að markmiði að koma í veg fyrir lánveitingar til einstaklinga sem líklegir eru til að lenda í vanskilum. Lánveitendum ber að viðhafa ábyrga útlánastefnu og nýta áreiðanlegar upplýsingar til að fyrirbyggja yfirsuldsetningu einstaklinga en yfirsuldsetning endurspeglast í vanskilum og afskriftum krafna. Framangreind sjónarmið endurspeglast í 10. gr. laganna, en þar er tiltekin sú meginregla að lánveitanda er óheimilt að veita lán ef lánshæfis-og/eða greiðslumat benda til þess að lántaki hafi ekki fjárhagslega burði til að standa í skilum með lán. Í greinargerð með ákvæði 10. gr. í frumvarpi því er varð að lögum nr. 33/2013 er sérstaklega vikið að lánshæfismati, en þar er tiltekið að lánshæfismati geti m.a. byggt á skilvísi og greiðslusögu.

Reglugerð um lánshæfis-og greiðslumat nr. 920/2013 kveður skýrt á um það hvaða gagna lánveitandi skuli afla við gerð greiðslumats. Ákvæði reglugerðarinnar og neytendalánslaganna eru hins vegar rýr hvað varðar gerð lánshæfismats, s.s. hvaða lágmarkskröfur eru til þess gerðar. Lögin virðast ganga út frá því að lánveitendur búi í flestum tilfellum sjálfir yfir nægjanlegum upplýsingum til að meta lánshæfi, s.s. viðskiptasögu, sem er þó ekki staðreyndin á lánamarkaðnum í dag. Umhverfið hefur breyst á undanförmum árum. Meiri sjálfvirkni, fleiri lánveitendur, breytt lánaform, sem og sú staðreynd að lánveitendur halda sér ekki við einn og sama lánveitandann, gerir það að verkum að lánveitendur þurfa gott aðgengi að áreiðanlegum gögnum til að geta uppfyllt skyldur sínar til að lánshæfismeta eintsaklinga í aðdraganda samnings um neytendalán.

Það liggur í hlutarins eðli að tölfræðileg spá um atburði í framtíðinni verður að byggja á sögulegum upplýsingum, s.s. skilvísi og greiðslusögu. Lánshæfislíkan Creditinfo er tölfræðilegt spálíkan líkt lánshæfislíkönunum sem notuð eru víða um heim. Alls staðar í heiminum þar sem lánveitendur nota lánshæfismat eru sögulegar upplýsingar nýttar í þeim tilgangi að auka áreiðanleika slíks mats. Ef upplýsingar um greiðslusögu í fortíðinni eiga ekki að hafa áhrif á lánshæfismat væri grundvöllinum kippt undan gagnsemi matsins. Slíkt mat myndi augljóslega ekki fullnægja ákvæðum 5. gr. laga nr. 33/2013 og færi þvert gegn ummælum með 10. gr. lagafrumvarpsins þar sem tiltekið er að lánshæfismati geti m.a. byggt á skilvísi og greiðslusögu en það hefur sýnt sig að sögulegar upplýsingar um skilvísi, vanskil og greiðslusögu hafa mikið forspárgildi um líkur á vanskilum í framtíðinni.

Creditinfo hefur fengið heimild frá Persónuvernd til vinnslu lánsþæfismats með vísan til 15. gr. laga nr 90/2018 um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga. Unnið er að reglugerð sem ráðherra skal setja skv. 2. mgr. 15. gr. sömu laga og mæla á fyrir um nánari skilyrði fyrir vinnslu.

Creditinfo bindur vonir við að sú reglugerð muni eyða þeirri réttaróvissu sem nú ríkir um það á hvaða gögnum megi byggja lánsþæfismat svo og hvort að heimild til vinnslu skuli byggjast á lögum hagsmunum eða upplýstu samþykki lántaka, en Persónuvernd hefur dregið í efa að hún geti byggst á upplýstu samþykki.

Þrátt fyrir framangreinda reglugerðarsetningu telur Creditinfo að lög um neytendalán og reglugerð um lánsþæfis- og greiðslumat þurfi að kveða skýrar á um gerð lánsþæfismats þannig að m.a. séu gerðar lágmarkskröfur til slíks mats og öflunar þess.

Creditinfo hefur bent á það, m.a. í samtölum við ráðherra ferðamála-, iðnaðar- og nýsköpunar svo og dómsmálaráðherra, að mikilvægt sé að lánveitendur hafi gott aðgengi að gögnum til að geta tekið upplýstar ákvarðanir um lánveitingar m.a. til þess að uppfylla skilyrði laga um neytendalán sem lúta að gerð lánsþæfismats í aðdraganda gerðar samnings um neytendalán. Í sama streng tekur framangreindur starfshópur sem segir í skýrslu sinni að mikilvægt sé að lánveitendur hafi aðgengi að upplýsingum sem eru til þess fallnar að bæta mat þeirra á greiðslugetu neytenda enda sé það til hagsbóta fyrir alla. Umboðsmaður skuldara benti á mikilvægi þess í umsögn sinni um áform við fyrirhugaða lagasetningu þessa, að lánveitendur hafi aðgengi að miðlægum skuldagrunni enda sé ljóst að einstaklingar geti á stuttum tíma tekið mörg lán hjá ólíkum lánveitendum og skulsett sig langt umfram greiðslugetu. Þá benti Umboðsmaður að gott aðgengi lánveitenda að skuldastöðupplýsingum geti stuðlað að aukinni ábyrgð í lánveitingum sem og betri yfirsýn lántakendanna sjálfra.

Það er mat framangreinds starfshóps að miðlun upplýsinga um skuldsetningu neytanda varði lánveitendur miklu fyrir lánsþæfis- og greiðslumat viðkomandi sem á að veita áreiðanlegar vísendingar um líkindi þess að neytandi hafi greiðslugetu til að efna skuldbindingar sem fylgja nýrri lántöku, sbr. 10. gr. laga um neytendalán.

Í skýrslu starfshópsins var vísað til þess að flest leyfisskyld fjármálafyrirtæki miðli skuldastöðupplýsingum í gegnum skuldastöðukerfi sem rekið er af Creditinfo í samráði við helstu lánastofnanir, en aðgengi að því kerfi sé ekki opið öllum lánveitendum. Starfshópurinn vakti athygli á því í skýrslu sinni að ef tilteknum lánveitendum er neituð aðkoma að upplýsingamiðlun lánveitenda, sem hafa markaðsráðandi stöðu, megi ætla að það geti raskað samkeppni og tiltekinn hópur lánveitanda sé því í betri stöðu til að bjóða hagstæðari kjöri vegna ójafns aðgangs að upplýsingum

Creditinfo vinnur sem vinnsluaðili fyrir þá ábyrgðaraðila sem kjósa að miðla upplýsingum inn í kerfið. Ef lögð yrði skylda á lánveitendur að miðla upplýsingum inn í slíkt kerfi þá yrði aðgengi lánveitanda að upplýsingum mun betra og með tilvist slíkra upplýsinga sem yrðu aðgengilegar öllum lánveitendum væri hægt að gera ríkari kröfur til gerðar lánsþæfismats sem aftur myndi draga úr lánveitingum til þeirra sem ekki geta staðið í skilum með skuldbindingar sínar. Creditinfo vísar í þessu sambandi einnig til umsagnar félagsins um Hvítbók um framtíðarsýn fyrir fjármálakerfi sem send var inn í gegnum Samráðsgáttina þann 22. janúar 2019.

Creditinfo Lánstraust hf. þakkar Efnahags-og viðskiptanefnd Alþingis fyrir að senda félaginu frumvarpið til umsagnar. Jafnframt lýsir félagið yfir vilja til samstarfs og samráðs um þau málefni sem tengjast neytendavernd og þá vinnu að auka virða upplýsinga lántakaendum og viðskiptalífinu til hagsbóta.

F.h. Creditinfo Lánstrausts hf.

Brynja Baldursdóttir
framkvæmdastjóri